Diana Oleinik, Auksė Rusteikytė, Mindaugas Grikpėdis

Žvalgomieji tyrimai Veisiejuose

2021 m. Veisiejų mieste (Lazdijų r.) 8 sklypuose (Jaunimo g. 1, 11, Kreivoji g. 23, Leipalingio g. 14, Vytauto g. 25, 28–30, Žvejų g. 2, 7), kuriuose planuota įrengti naujus buitinių nuotekų tinklo išvadus, ištirti 9 šurfai, bendras 11 m^2 plotas. Radiniai perduoti LNM.

2013 m. Leipalingio g. 14 tirto šurfo aplinkoje archeologinius tyrimus vykdžiusi B. Lisauskaitė archeologinio sluoksnio ar radinių neaptiko (*LIIR*, f. 1, b. 6511). 2015 m. Leipalingio g. 10 ištyrus du šurfus, rastas XIX a. pabaigos – XX a. kultūrinis sluoksnis (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 553). Žvejų g. 2, 7 artimiausioje aplinkoje 2013 m. tyrimų metu archeologinio sluoksnio ir radinių neaptikta, o labiausiai į Š šioje gatvėje kastame šurfe 40 cm gylyje atidengtas XX a. I pusės akmeninio grindinio fragmentas (*LIIR*, f. 1, b. 6511). Vytauto g. 25, 28–30 tirtų šurfų aplinkoje 2011 m. archeologinis sluoksnis nerastas, tačiau aptikta XIX–XX a. radinių, tarp kurių ir kelios XVIII a. puodų šukės (*ATL 2011 metais*, 2012, p. 456–458). 2013 m. tyrimų metu archeologinio sluoksnio ir radinių taip pat nerasta, atidengtas tik XX a. 4 dešimtmetyje įrengtas akmeninis grindinys (*LIIR*, f. 1, b. 6511). 2016 m. archeologinių tyrimų Kreivoji g. 22 metu M. Vitkūnas aptiko iki 70 cm storio permaišytą kultūrinį sluoksnį su XVII–XX a. radiniais (*ATL 2016 metais*, 2017, p. 338). 2013 m. Jaunimo gatvėje ištyrus 6 šurfus neaptikta nei archeologinio sluoksnio, nei radinių (*LIIR*, f. 1, b. 6511).

1 pav. Keramika: 1 – Leipalingio g. 14 rastos XVIII–XIX a. pradžiai būdingos keramikos šukės; 2 – Žvejų g. 2 rastos XVII–XIX a. būdingos keramikos šukės; 3 – Žvejų g. 2 rasta keramikos šukė ir XVIII a. būdingas koklio fragmentas ir šukė. A. Rusteikytės nuotr.

Fig. 1. Ceramics: 1 – sherds of pottery characteristic of the 18th – early 19th centuries that were discovered at Leipalingio St. 14; 2 – sherds of pottery characteristic of the 17th – early 19th centuries that were discovered at Žvejų St. 2; 3 – a potsherd and a fragment of a stove tile characteristic of the 18th century that were discovered at Žvejų St. 2.

Šurfe 1 (Leipalingio g. 14) po velėna ir įvairiais piltiniais sluoksniais nuo 1,4–1,45 m gylio slūgsojo pilkas smėlingas gruntas, į kurį šurfo Š dalyje buvo įsiterpęs iki 10 cm storio kalkių ir smėlio tarpsluoksnis. Pilkas sluoksnis tęsėsi iki 2 m gylio, jame aptikta korozijos paveiktų smulkių geležinių vinių ir po vieną keramikos šukę, dengtą balta, gelsva ir juoda glazūromis (1:1 pav.). Sluoksnis datuojamas XVIII–XIX a. pradžia. Nuo 2 m gylio tirtas šviesesnis pilko smėlio sluoksnis be radinių, 2,2 m gylyje atidengtas juodos durpės sluoksnis, o nuo 2,37 m pasiektas įžemis – pilkas smėlis. Šurfo P pusėje sluoksniai iki 1,25 m gylio buvo suardyti XX a. II pusėje įrengiant apie 60 cm skersmens betoninį vamzdį – nuotekų kolektorių.

0 5 cm

2 pav. Žvejų g. 7, duobėje 2 rastos XVII–XIX a. pradžiai būdingos buitinės keramikos šukės. A. Rusteikytės nuotr.

Fig. 2. Sherds of household pottery characteristic of the 17th – early 19th centuries that were discovered in Pit 2 at Žvejų St. 7.

Šurfas 2 tirtas **Žvejų g. 2**. Atvykus į tyrimų vietą, paaiškėjo, kad buitinių nuotekų tinklas sklype jau įrengtas, todėl šurfas 2 ištirtas siekiant įvertinti, ar sklype yra susiformavęs ir išlikęs archeologinis sluoksnis, ar jis buvo pažeistas nuotekų tinklo įrengimo darbų metu. Po velėnos, dirvožemio ir gelsvo smėlio sluoksniais nuo 35–40 cm gylio atidengtas 20–25 cm storio tamsiai pilkas gruntas su gyvulių kaulais, XVII–XIX a. būdinga buitine keramika (1: 2 pav.) ir XX a. radiniais. Nuo 65–70 cm gylio atidengtas 10–15 cm storio pilko smėlingo grunto sluoksnis, kuriame rasta XVIII a. būdingų radinių: rudos molio masės apžiesto indo pakraštėlis, ruda glazūra dengto ir augaliniu motyvu puošto plokštinio koklio fragmentas (1: 3 pav.) bei irizacijos paveikta langų stiklo šukė. Tikėtina, kad visoje įrengtoje buitinių nuotekų tinklo trasoje pastarasis archeologinis sluoksnis buvo sunaikintas. 75–80 cm gylyje pasiektas įžemis – šviesiai pilkas žvyringas smėlis.

Šurfe 3 (Žvejų g. 7) po asfalto ir įvairiais piltiniais sluoksniais nuo 50–60 cm gylio slūgsojo 10–20 cm storio griuvenų sluoksnis su degėsiais, plytų nuolaužomis ir skaidraus stiklo šukėmis. Po griuvenomis buvo 20–25 cm storio pilko smėlio sluoksnis, kuriame rasti keli gyvulių kaulai, smulki redukcinėje aplinkoje degto indo šukė ir XIX–XX a. būdingo stiklo fragmentų. Įžemis – gelsvas smėlis, pasiektas 80–95 cm gylyje. Jame išryškėjo dvi tamsesnio grunto struktūros. Vienoje duobėje aptiktas šiuolaikinio stiklo fragmentas ir redukcinėje aplinkoje degto indo šukė. Kitoje – 80x55 cm dydžio duobėje rasta XVII–XIX a. pradžios būdingų radinių: irizacijos paveiktų langų stiklo duženų ir buitinės keramikos šukių, tarp kurių vyrauja redukcinėje aplinkoje degtų indų fragmentai, dalis gludintu paviršiumi; taip pat aptiktas apžiesto indo, puošto linijomis ir bangelėmis, pakraštėlis (2 pav.). Duobės dugnas pasiektas 2–2,1 m gylyje.

Šurfe 4 (Vytauto g. 25) nuo 10 cm gylio atidengti natūraliai susiklostę įžemio klodai – gelsvas smėlis ir rusvas žvyras su smulkesniais akmenimis. Šurfe radinių neaptikta.

Šurfe 5 (Vytauto g. 28–30) iš karto po 10 cm velėna atidengtas įžemis – pilkai gelsvas smėlis, kurį įgilinus nuo 85 cm gylio atidengtas pilkas molis. Radinių šurfe neaptikta.

Šurfe 6 (Kreivoji g. 23) po velėna ir piltiniais sluoksniais 0,6–1,3 m gylyje slūgsojo juodas kultūrinis sluoksnis su pavieniais smulkiais raudonų plytų fragmentais. Sluoksnyje rasta XVII–XVIII a. būdingų radinių: korozijos paveiktų kaltinių vinių, buitinės keramikos šukių (3:1 pav.), plokštinio koklio, dengto kremine glazūra, fragmentas, irizacijos proceso paveiktų žalio stiklo butelių fragmentų, langų stiklo šukė (3: 2 pav.) ir gyvulių kaulų. Žemiau buvusiame 30–40 cm storio rusvai pilko smėlio sluoksnyje rasta neglazūruotų apžiestų indų

3 pav. Kreivojoje g. 23 rasti XVI–XVIII a. būdingi radiniai: 1 – 0,6–1,3 m gylyje aptikta buitinė keramika; 2 – 0,6–1,3 m gylyje rastas plokštinio koklio fragmentas ir irizacijos paveiktų stiklo indų ir langų stiklo fragmentai; 3 – 1,95–2,25 m gylyje rasta buitinė keramika. A. Rusteikytės nuotr.

Fig. 3. Finds characteristic of the 16th–18th centuries that were discovered at Kreivoji St. 23: 1 – household pottery discovered at a depth of 0.6–1.3 m; 2 – a panel stove tile (Blattkachel) fragment, shards from iridescent glass vessels, and a window glass shard discovered at a depth of 0.6–1.3 m; 3 – household pottery discovered at a depth of 1.95–2.25 m.

šukių, retušuota titnago nuoskala bei gyvulių kaulų. 1,6–1,95 m gylyje, susisluoksniavusiame pilkame smėlingame grunte rasta buitinės keramikos ir gyvulių kaulų. Nuo 1,95 m gylio atidengtas rusvo žvyro sluoksnis, kuris dėl darbų saugos tirtas iki 2,15–2,25 m gylio (4 pav.). Sluoksnyje taip pat rasta apžiestų neglazūruotų indų šukių (3:3 pav.) bei gyvulių kaulų. 1,6–2,25 m gylyje buvusių sluoksnių preliminari chronologija pagal juose rastus radinius – XVI–XVIII a. Įžemio gyliui sužinoti panaudotas gruntotraukis, kuriuo nustatyta, kad rusvo žvyro sluoksnis tęsėsi iki 2,75 m gylio, po juo buvo 35 cm storio pilkai gelsvo priemolingo smėlio sluoksnis, o įžemis – gelsvas priemolis pasiektas 3,1 m gylyje.

Šurfai 7–8 kasti **Jaunimo g. 1**. Šurfų vietoje aptiktas buitinių nuotekų kaupimo šulinys, o už jo ribų gruntotraukiu įžemis pasiektas iškart po velėna. Šurfuose archeologinio sluoksnio ar struktūrų neaptikta, tačiau rasta pavienių XVII–XIX a. būdingų buitinės keramikos ir stiklo šukių.

Šurfas 9 tirtas **Jaunimo g. 11**. Po velėna ir sutrombuotu molingo žvyro su griuvenomis sluoksniu nuo 65 cm gylio PR ir 85 cm gylio ŠV šurfo dalyje atidengtas 10–20 cm storio tamsiai pilkas sluoksnis su XVII–XIX a. būdingų

4 pav. Kreivoji g. 23, R sienelės stratigrafija pasiekus 2,15 m gylį. M. Grikpėdžio nuotr.

Fig. 4. The stratigraphy of the E wall after reaching a depth of 2.15 m at Kreivoji St. 23.

oksidacinėje aplinkoje degtų indų šukėmis ir smulkia porcelianinio indo šuke (5 pav.). Įžemis – gelsvas stambesnis smėlis pasiektas 0,75–1,03 m gylyje.

Investigation in Veisiejai

9 test pits totalling 11 m^2 were excavated at the site of planned household sewer line terminals in Veisiejai (Lazdijai District, S Lithuania). A 20–310 cm thick archaeological layer was discovered in Test Pits 1, 2, 3, 6, and 9. The earliest (Fig. 3), was discovered at a depth of 0.6–2.25 m (Fig. 4) at Kreivoji St. 23; an archaeological layer, which contained household pottery characteristic of the 17th–19th centuries from a depth of 0.65/0.85 to 0.75/1.03 m at Jaunimo St. 11 (Fig. 5); a pit containing 17th–19th-century finds at a depth of 0.8–2.15 m at Žvejų St. 7 (Fig. 2); and a layer containing finds characteristic of the 18th century at a depth of 0.65–0.8 m at Žvejų St. 2, part of which plot had been disturbed during the installation of the sewer lines (Fig. 1:2, 3). The latest cultural layer, based on the finds, dates to the 18th – early 19th centuries (Fig. 1:1) and was found at a depth of 1.4–2 m at Leipalingio St. 14. The test pits excavated on Vytauto Street contained no archaeological layer or finds. Isolated sherds of household pottery and glass shards characteristic of the 17th–19th centuries were discovered at Jaunimo St. 1.

5 pav. Jaunimo g. 11 rasta XVII–XIX a. būdinga buitinė keramika. A. Rusteikytės nuotr.

Fig. 5. Household pottery characteristic of the 17th–19th centuries from Jaunimo St. 11.

VELIUONA

Jurgis Sadauskas, Jokūbas Lisauskas

Vytauto gatvė 19

2021 m. Veliuonoje, Vytauto gatvės važiuojamojoje dalyje priešais sklypą 19 vykdyti detalieji tyrimai, kurių metu ištirti du 2x2 m dydžio šurfai, iš viso 8 m^2 plotas.

Remiantis istoriniais tyrimais, Veliuonos pilis iki 1315 m. buvo vadinama Junigenda. Pirmą kartą Veliuonos pilį kryžiuočiai užėmė 1348 m., tačiau 1349 m. ji atstatyta ir sutvirtinta. 1367 m. pilį sudegino patys gynėjai, bet 1411 m. Vytautas pastatė naują pilį ir sutvirtino prieš-pilius. 1421 m. Veliuonoje pastatyta pirmoji bažnyčia. XVI a. pradžioje Veliuonai suteiktos Magdeburgo miesto teisės, leista rengti turgus, prekyba, žvejyba Nemune, teisė turėti rotušę ir herbą. Šiomis teisėmis miestas nepasinaudojo ar jų neišsaugojo, nes vėliau jis buvo valdomas seniūno, kurį skirdavo valdovas. Veliuona minima 1513, 1529–1567 m. Lietuvos miestų sąrašuose. 1549 m. Žygimantas Augustas užrašė Veliuoną Barborai Radvilaitei. Apie 1636 m. pastatyta mūrinė bažnyčia. Nuo XVIII a. pradžios dėl nepalankių sąlygų ūkinei veiklai prasidėjo miestelio smukimas (Rimša E., *Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės miestų antspaudai*. Vilnius. 1999, p. 556–558) . Veliuonos miestelio centras į viršutinę Nemuno terasą persikėlė tik XVIII a. (Kvizikevičius L., Veliuonos ištakos ir urbanistinės raidos bruožai, *Veliuona*. Vilnius. 2001, p. 382–385; *ATL 1994 ir 1995 metais*, 1996, p. 235–237).

Archeologiniai tyrinėjimai Veliuonos miestelio artimiausioje aplinkoje vyko 5 sezonus. 1995 m. tyrinėjo G. Aleliūnas, 1999 m. – L. Kvizikevičius (*ATL 1998 ir 1999 metais*, 2000, p. 628,